Mikulások márpedig léteznek…

Beszélgetés egy embercsempésszel a határnyitás huszonötödik évfordulóján

Heinrichs Eszter

Egy német konfirmanduscsoporttal túráztunk az egykori vasfüggöny mentén, magyar területen, a hermesi erdőben, amikor az osztrák kísérője mellett addig békésen bandukoló berlini lelkésznő odarohant hozzám, nyakamba ugrott, és fülig érő szájjal közölte: *„Es gibt doch Nikolaise!”* Értetlenkedő tekintetemet látva magyarázni kezdte, hogy *Walter Rossmann* – a mintegy harminc konfirmandust és két fáradt lelkésznőt kísérő osztrák úriember – maga a Mikulás. Azóta sem tudom, hogy miről beszélgethettek útközben, viszont idővel nekem is tisztulni kezdett a kép, rájöttem, hogy a német lelkésznő fején találta a szöget: Walter tényleg Mikulás. Sőt több.

Több mint Mikulás, mert nemcsak évente egyszer tűnik fel „az édentől keletre”, hanem szinte mindennap. És nemcsak csokit, könyveket, ruhákat, játékokat vagy ilyen-olyan meghívókat osztogat, hanem az idejét és a figyelmét is.

Bár még senki nem látta piros gúnyában pompázni, egyre többen tudják róla, hogy ő Mikulás. Mert például Walter nélkül sokkal nehézkesebb lenne a kapcsolattartás a határ menti magyar iskolák számára a burgenlandi testvérintézményekkel. Mert Walter nélkül elképzelhetetlenek a határon átívelő egyházi programok. És mert Walter nélkül gyakran – nyelvtudás ide vagy oda – nem találnánk meg a közös nevezőt egymással. Pedig magyarul csak ennyit tud: „Tráápistáá sájtot kérek és édesss páárádicsomt. Kőszönöm.”

Walter a mikuláskodás mellett cikkeket ír a határ menti települések történetéről és történéseiről, honlapot szerkeszt és kiadványokat gondoz. Ha kell, az *Evangélikus Élet* német oldalát korrektúrázza, ha meg arra van szükség, akkor német istentiszteleteket tart – határon innen és túl. Mostanság pedig nagy előszeretettel tanítja „osztrákul” írni, olvasni és élni a Koszovóból Ausztriába menekült családok csemetéit. Mert egy igazi Mikulásnak ehhez is értenie kell…

Aki Soprontól Kismartonig (Eisenstadt) egy kicsit is részt vesz az egyházi – de akár a világi – közéletben, az Waltert és az előbbiekben jegyzett tevékenységeit ismeri. Azt azonban csak alig néhányan tudják róla, hogy huszonöt évvel ezelőtt a keletnémeteknek „mikuláskodott”.

Walternél akkoriban kevesen ismerték jobban a zöldhatár láthatatlannak tűnő ösvényeit, a határőrök beosztását vagy a Soproni-hegység katonák által fába vésett rejtjeles üzeneteit.

Walter több tucat keletnémet álmát váltotta valóra, amikor átvitte őket – az akkor még géppisztolyos határőrökkel őrzött – osztrák–magyar határon.

„Puttonyát bontogatva” és egy titkos ládikájába betekintést engedve ezekről a huszonöt évvel ezelőtti eseményekről mesélt nekem Walter Rossmann, a Mikulás…

– Walter, hogyan viszonyultak az osztrákok 1989-ben Somfalván – Schattendorfban, Ausztria egyik legkeletibb falujában – a magyarországi szomszédokhoz?

– 1989-ben már nemcsak mi mehettünk szabadon Magyarországra, hanem a magyarok is igényelhettek világútlevelet. Mégsem nagyon ismertük egymást. Honnan is? Rendszeresen átjártunk vásárolni Sopronba, hiszen minden jóval olcsóbb volt, mint nálunk.

A közvetlenül a határ mellett fekvő falvak nyomasztóan szegényesek voltak, szinte menekültünk ezekről a helyekről. A Sopron város részeként nyilvántartott Görbehalom, Brennbergbánya és Hermes a határzár miatt még sokáig megközelíthetetlen maradt. A belváros viszont vonzó és roppant impozáns volt.

Augusztus 19-én, a páneurópai piknik napján is Sopronban voltunk a feleségemmel. Olvastuk a plakátokat és a szórólapokat a piknikről, de mivel volt már rá precedens, hogy a hivatalos határátkelők mellett kisebb falvakban is kinyitották időszakosan a határt, nem tűnt akkora dolognak az esemény. Haza is mentünk. Nem voltunk ott annál a történelmi jelentőségű momentumnál, amikor több száz keletnémet nyugatra távozott. Csak a híreket hallva „esett le”, hogy az a rengeteg – idegen tájszólásban németül beszélő – ember Sopronban nem osztrák, hanem keletnémet volt. Drezda, Lipcse, Erfurt vagy Kelet-Berlin olyan városok voltak akkoriban számunkra, amelyeket csak térképről ismertünk.

FOTÓ: THORSTEN SÖDER

Majdnem hétszázan, pontosan 661-en hagyták el augusztus 19-én Sopronpusztánál Magyarországot. Ez azonban nem azt jelentette, hogy a határ ezután őrizetlenül, tárva-nyitva maradt: újra lezárták, és sok ezer keletnémet Magyarországon ragadt.

– Osztrák állampolgárként hogyan került kapcsoltba a Magyarországon várakozó keletnémetekkel?

– Először azt hittük, hogy ennyi volt. Hétszázan átmentek a határon, és kész. Azonban már másnap megjelentek a határ melletti mezőkön a menekültek. Egy fiatal párocskára máig tisztán emlékezem. Nem volt helyismeretük, fogalmuk sem volt, hogy Magyarországon vannak-e vagy Ausztriában. Amikor rájuk találtunk, sokkos állapotban voltak, nem akarták elhinni, hogy elhagyták a keleti blokkot. A rendőrségre vittük őket. A rendőröktől tudtuk meg, hogy sok újabb menekültre kell számítanunk. A fiatal pár pedig arról számolt be, hogy még több százan várakoznak Sopronban, akik – így vagy úgy – át szeretnék lépni a határt. Ekkor még halvány elképzelésünk sem volt róla, hogy mennyi kalandot és meglepetést tartogat a következő néhány hét.

Az első napokban a határ menti kertekben és a – szintén az országhatár mellett fekvő – temetőnél vártuk a menekülteket. Hangosbemondóval és ilyen-olyan jelzésekkel tájékoztattuk őket, hogy Ausztriában vannak. Sokan napokig bolyongtak a két szomszéd ország két szomszédos falujának, Ágfalvának és Somfalvának – Schattendorf – a szőlőiben és kertjeiben, mert fogalmuk sem volt, melyik országban vannak. Amikor rájuk találtunk, szállást, élelmet, ruhát és pénzt kaptak.

Segítettünk, ahol csak tudtunk, hiszen azon kívül, amit magukon viseltek, nem volt semmijük. Szinte mindenüket Kelet-Németországban hagyták. Ami pedig mozdítható értékük volt – autóikat, sátraikat, hálózsákjaikat és a személyes kis dolgaikat –, Magyarországon tették le, és gyalog vágtak neki az ismeretlennek. Volt, aki még a cipőjét is elveszítette útközben. Mégis, a legtöbben örömkönnyeket hullattak, és csókolgatták a földet, amikor átértek Ausztriába. A nagyobb táborokból buszokkal szállították őket tovább Bécsig, ott pedig Nyugat-Németországba szóló vonatjeggyel látták el őket.

– Meséljen még ezekről az augusztus végi és szeptember eleji napokról!

– Voltak hivatalos határátkelők, ahol a magyarok is szabadon átjárhattak, és mi is. Az országhatárt azonban továbbra is őrizték. Szigorúan tilos volt a zöldhatáron való közlekedés. Nekünk is legalább húsz kilométert kellett utaznunk Soproni, holott légvonalban alig hat kilométerre lakunk a várostól.

Sopronban járva feltűnt, hogy rengeteg keletnémet van az utcákon csoportokba verődve. Napközben kirándulócsoportokként jártakkeltek, és feltérképezték azokat a helyeket, ahol az éjszaka leple alatt átléphetik az országhatárt. Sokakat elfogtak közülük. Őket aztán felültették a Budapestre tartó vonatokra. A szerelvényekről persze az első adandó alkalommal leszálltak, és visszajöttek. Volt, aki többször is próbálkozott.

A nyár folyamán egyre enyhültek az illegális határátlépőket sújtó szankciók. Az „első fecskék” esetében még értesítették a keletnémet hatóságokat, amelyek többéves börtönbüntetést szabtak ki a határátlépőkre. Később csak a magyar – akkoriban már sokkal enyhébb – törvények szerint ítélték el őket, szeptember 11-től pedig hivatalosan is átléphették az országhatárt.

De vissza az augusztus végi napokra! Főként az Osztrák Vöröskereszt szervezésében próbáltunk a német menekültekkel kapcsolatba kerülni. Ez persze nem volt egyszerű dolog, mert biztalmatlanok voltak velünk szemben is. Féltek, hogy a Stasi, a keletnémet állambiztonság emberei vagyunk. Akkor kezdték elhinni, hogy jó szándékkal közeledünk feléjük, mikor térképeket osztogattunk a Soproni-hegységről, amelyeken bejelöltük az Ausztriába vezető utakat. Ezekkel a sokszorosított térképekkel naponta legalább százan hagyták el az országot.

Szeretném megjegyezni, hogy a magyarok is nagyon segítőkészek voltak – mind a civilek, mind az egyenruhás határőrök. Mi leginkább a kisgyermekes családoknak segítettünk, amelyek gyerekkel a karjukon nem voltak kellően rugalmasak: nem tudtak úgy futni és a körülményekhez alkalmazkodni, mint a többiek. Volt olyan is, hogy családok kettészakadtak a Sopron környéki erdőkben. Néhányuknak sikerült átérniük, néhányuknak nem.

A legemlékezetesebb eset a klingenbachi – Kelénpatak – határátkelőnél történt. Egy fiatal nő éktelenül zokogott a Vöröskereszt által felállított sátorban. Elmesélte, hogy az erdőt akarta felfedezni két keréken. Csatlakozott egy osztrák turistacsoporthoz, abban reménykedve, hogy megmutatják neki, merre van a határ. Az osztrák kerékpárosok pedig csoportos turistavízumukkal – villámgyorsan és minden feltűnés nélkül – átvitték a határon az asszonyt. Onnan pedig nemigen volt visszaút. A nőt a férje, a négyéves kisfia és az apja Sopronban várta. A leírás alapján egy – szintén a Vöröskeresztnél önkénteskedő – kolléganőmmel megkerestük a családot. Bekopogtunk egy fehér Trabantba, amely a nő által megjölt helyen állt. A család az autóban vacogott és idegeskedett az eltűnt asszony miatt. Először kétkedve fogadták a közeledésünket, de végül megbíztak bennünk. Nem nagyon volt más választásuk.

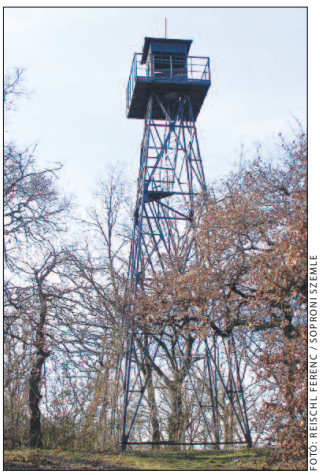

FOTÓ: REISCHL FERENC / SOPRONI SZEMLE

Úgy döntöttünk, hogy a férj és a nő apja gyalog indul el a határ felé – az előre megbeszélt úton. Az alvó kis négyévest az anyósülés elé fektettük, a kolléganőm lábához, és egy kabáttal letakartuk. Amikor az útlevél-ellenőrzésre került a sor, rettegtünk, hogy lebukunk. Aztán egy hirtelen ötlettől vezérelve eljátszottuk az ifjú házasokat, ölelgettük egymást, és közöltük a magyar határőrrel, hogy roppant sietős dolgunk van. Az meg csak nevetett, és intett, hogy menjünk már. Ha a kisfiú felébred, és rájönnek, hogy mi most éppen egy gyereket csempészünk, akkor azt nem úsztuk volna meg egy kis ejnye-bejnyével.

Minden jó, ha jó a vége. Hatalmas volt az öröm, amikor átadtuk a gyermeket az anyjának. Nem sokkal később megérkezett a nő férje és apja is, és együtt volt a család.

Volt néhány ilyen feledhetetlen pillanat. Nemegyszer az osztrák határőrök is együtt ünnepeltek a keletnémetekkel – pezsgővel kínálva őket.

– Úgy tudom, Ön ült már magyar börtönben…

– Igen, egy fél éjszakát. Éppen egy családdal tarottam a zöldhatár felé. Velük is kisgyermek volt, nem nagyon tudtunk rohanni. Száz méterre voltunk a céltól, amikor egy magyar határőr kiabálni kezdett felénk. Lebuktunk, de úgy tűnt, szegény határőr jobban megijedt, mint mi. Nagyon-nagyon fiatal volt. Beterelt minket a kaszárnyába. Külön zárkákba kerültünk, aztán meg kihallgatott bennünket. Néhány órával később egy tiszt felolvasta magyar nyelven az ítéletet, majd németül minden jót kívánt. Kezet ráztunk, és elengedett. Két nap múlva ez a család is osztrák földön volt…

– Mit rejt ez a ládika?

– Emlékeket. Fényképeim nincsenek ebből az időből, pedig szeretek fotózni. De hát ki az az őrült, aki ilyen helyzeteket megörökít? Szóval, fényképeim nincsenek, de annál több – az erdőben talált – keletnémet igazolványom. Amint átértek Nyugatra, legtöbben eldobálták a hivatalos iratait. Ezek itt mind jogosítványok meg ilyen-olyan igazolványok. És keletnémet márkák. Nézze, az egyikre köszönő sorok vannak írva! A berlini családdal, amelyiktől kaptam, még mindig kapcsolatban vagyunk. Néhány éve meglátogattuk őket a feleségemmel.

– És ez a kamionos kép hogy került ide?

– Ő, ez már Romániában készült 1989 karácsonyán. Segélyszállítmányt vittünk. Ez azonban már egy másik történet…

A SZERZŐ FELVÉTELE

Eredeti „belső” vasfüggöny Ágfalva és Schattendorf (Somfalva) között

A szerző az Ágfalvi és Sopronbánfalvi Társult Evangélikus Egyházközség lelkésze, az Evangélikus Élet német nemzetiségi oldalának szerkesztője